

Ontwikkelingslijn: Instructie en feedback
Ontwikkelingsveld 2: Effectieve instructie en onderwijsmethoden
Eigenaren: Melanie Hoogenberg, Sylvia Schiphouwer en Ineke Schwieters

Doel

De kwaliteit van de instructie is bepalend voor de leerprestaties van leerlingen. De leerlingen, met name uit de minimumgroep, hebben behoefte aan een stapsgewijze gestructureerde instructie. Het hieronder beschreven model "Directe instructie" komt voor een groot deel tegemoet aan deze behoefte. Leerkrachten binnen onze school zullen, daar waar het kan/nodig is, dit instructiemodel hanteren.

Toepassingsgebied

Op schoolniveau kijken wij in hoeverre de onderwijsmethoden het model "directe instructie" in de handleiding hebben opgenomen. Wij richten ons daarbij voornamelijk op de methoden voor lezen, taal en rekenen.

Op groepsniveau gaan de leerkrachten, daar waar het kan/nodig is, de instructie verzorgen op basis van het directe instructie model.

Algemeen

In het directe instructie model zijn een vijftal hoofdfasen herkenbaar:

1. Dagelijkse terugblik

- De leerkracht geeft een samenvatting van de voorgaande stof
- Het werk dat gemaakt is wordt kort besproken
- De benodigde voorkennis voor het onderwerp wordt opgehaald

2. Presentatie

- De leerkracht geeft de lesdoelen aan en/of een lesoverzicht
- De leerkracht doorloopt de instructie in kleine stappen en gebruikt hierbij concrete voorbeelden
- De leerkracht toetst regelmatig tijdens de instructie of de leerlingen de stof begrijpen
- De leerkracht stelt veel vragen en heeft een helder taalgebruik
- De leerkracht zorgt dat alle leerlingen betrokken blijven

3. Begeleide inoefening

- De leerkracht laat de leerlingen onder begeleiding oefenen
- De leerkracht geeft duidelijke en korte opdrachten
- De leerkracht zorgt ervoor dat de leerlingen betrokken blijven
- De leerkracht probeert er voor te zorgen dat alle leerlingen de stof beheersen, maar differentieert daarbij naar behoefte van de leerlingen.

4. Zelfstandige individuele verwerking

- De leerkracht zorgt ervoor dat de leerlingen onmiddellijk beginnen
- De leerkracht zorgt ervoor dat de inhoud van de zelfstandige verwerking dezelfde is als die van de vorige lesfase
- De leerkracht laat de leerlingen elkaar helpen
- De leerkracht laat de leerlingen weten dat hun werk gecontroleerd wordt

5. Feedback

- De leerkracht vat aan het eind van de les de belangrijke zaken nog eens samen
- De leerkracht herhaalt regelmatig leerstof uit een bepaalde periode
- De leerkracht evalueert het werken samen met de leerlingen

Tijdens het gehele instructie proces, geeft de leerkracht vaak en regelmatig terugkoppeling en worden fouten onmiddellijk gecorrigeerd. De houding van de leerkracht wordt gekenmerkt door het gevoel van vertrouwen en veiligheid dat aan de leerlingen wordt gegeven. De leerkracht geeft veel aanmoediging.

Het gebruik van een stappenkaart en/of handelingswijzers (b.v. het metriek stelsel of een vouwreeks) kan de kwaliteit van de instructie doen toenemen. De leerkracht kan regelmatig verwijzen naar deze schematische weergave van de leerstof en voor de leerlingen is het een geheugensteun.

Differentiatie

Wij weten dat er leerlingen zijn voor wie het niet nodig is dat zij de volledige instructie volgen. Als de leerkracht denkt dat de betreffende leerlingen de kern van de instructie begrepen hebben kunnen deze leerlingen alvast doorgaan naar de fase van zelfstandige verwerking ('afvallen').

Als een tweede groep de instructie begrepen heeft, geldt voor hen hetzelfde. De leerkracht blijft het langst doorgaan met het geven van instructie aan de leerlingen uit de minimumgroep.

Instructie en begeleide inoefening zijn fasen die door elkaar kunnen lopen. Tijdens die fase loopt de leerkracht rondes (hulprondes). Het laatste deel van de instructie aan de zorgleerlingen kan plaatsvinden aan de instructietafel (zie ook: Voorspelbaarheid in leerkrachtgedrag). Het is uiteraard van belang dat de leerkracht een goed inzicht heeft in welke leerlingen welk deel van de instructie volgen.

Onderwijsmethoden

De instructie in de gebruikte onderwijsmethoden voor lezen, taal en rekenen zijn gebaseerd op het model directe instructie. Het is daarom van belang dat de leerkracht goede kennis heeft van de leerstof zoals die in de handleiding wordt genoemd (en zich houdt aan de inhoud van de handleiding.)

Succesindicatoren

Een goede kennis van het proces van directe instructie en de bereidheid van de leerkracht om dit model toe te passen tijdens de instructie zijn essentieel voor het welslagen. Daarvoor is het van belang dat de leerkracht heel bewust deze stappen hanteert tijdens de instructieles. De handleiding van de methoden lezen, taal en rekenen geven hiervoor aanwijzingen. Bij moeilijke en nieuwe leerstof wordt het model directe instructie in ieder geval toegepast.

Toetsing succesindicatoren

De procedure m.b.t. de directe instructie wordt een vast onderdeel van de klassenconsultatie.

Elk schooljaar wordt via collegiale consultatie in de klas gekeken naar de vorderingen op het gebied van directe instructie. Hiervan wordt een verslag gemaakt en ingeleverd bij de directie en de geobserveerde.

Bij de consultaties maken we gebruik van bijlage 1 checklist directe instructie.

In februari 2010 (dit weghalen?) wordt dit document besproken.

Bijlagen

1. Checklist directe instructie
2. Checklist methoden lezen, taal en rekenen

Bijlage 1: Checklist directe instructie

A Dagelijkse terugblik	Opmerkingen
1. Leerkracht geeft een samenvatting van de voorafgaande stof	
2. Leerkracht haalt benodigde voorkennis op	
B Presentatie	
3. Leerkracht geeft lesdoel en een lesoverzicht	
4. De leerkracht doorloopt het denkproces hardop	
5. Leerkracht maakt gebruik van een handelings- en/of stappenwijzer	
6. Leerkracht geeft/vraagt om concrete voorbeelden	
C Begeleide (in)oefening	
7. Leerkracht laat leerlingen onder nauwgezette begeleiding (het gepresenteerde) oefenen	
8. Leerkracht gaat na of de leerlingen de stof begrijpen	
9. Leerkracht zorgt ervoor dat alle leerlingen de stof beheersen, maar differentieert daarbij naar behoefte van de leerlingen	
10. Leerkracht zorgt voor veel interactie tijdens de instructie	
11. Leerkracht vergroot de moeilijkheidsgraad geleidelijk	
D Zelfstandige verwerking	
12. Leerkracht laat leerlingen weten dat hun werk gecontroleerd wordt.	
13. Leerkracht zorgt dat de inhoud van de verwerkingsopdracht gelijk is aan die van de instructiefase	
E Faseoverstijgende activiteiten	
14. Leerkracht geeft duidelijke opdrachten	
15. Leerkracht relateert de opdracht expliciet aan het doel van de les	
16. Leerkracht vraagt hoe de leerlingen aan het antwoord gekomen zijn (het oplossingsproces)	
17. Leerkracht laat de leerlingen ook elkaar vragen stellen, uitleg geven en corrigeren	
F Feedback	
18. Leerkracht geeft procesterugkoppeling	
19. Leerkracht corrigeert fouten onmiddellijk	
G Periodieke terugblik	
20. Leerkracht geeft een periodieke terugblik	
21. Leerkracht sluit de les af	

Bijlage 2

Checklist methoden: Schatkist Taal/Rekenen groep 1 en 2

1. Er zijn minimumdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
2. Er zijn basisdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
3. Er zijn aanvullende doelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
4. Er worden suggesties gedaan voor leerroutes	Ja	Nee
5. De leerstofonderdelen zijn klein en afgebakend	Ja	Nee
6. De methode geeft aanwijzingen voor regelmatige feedback	Ja	Nee
7. De methode geeft suggesties voor observatie en toetsing	Ja	Nee
8. Er worden aanwijzingen verstrekt voor bijstelling van het onderwijsleerproces op basis van observatie en toetsing	Ja	Nee
9. De methode doet aanbevelingen voor het inrichten van een direct instructieproces	Ja	Nee
10. De methode geeft suggesties voor het inspelen op verschillen in instructiebehoeften	Ja	Nee
11. Zowel leerlingen die zelfstandig kunnen werken als leerlingen die meer effectieve leertijd nodig hebben worden betrokken in het instructieproces	Ja	Nee
12. Samenwerkend leren wordt bevorderd	Ja	Nee
13. Er worden tips gegeven voor het doeltreffend organiseren van de les	Ja	Nee
14. Er worden aanwijzingen gegeven om de betrokkenheid van leerlingen zo hoog mogelijk te laten zijn	Ja	Nee
15. Leerlingen worden geactiveerd	Ja	Nee
16. De methode geeft suggesties hoe kan worden aangesloten op voorkennis van leerlingen	Ja	Nee
17. In de methode worden handreikingen gedaan voor het opzetten van een dialoog	Ja	Nee

Checklist methoden: Nederlandse Taal: Taalverhaal

1. Er zijn minimumdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
2. Er zijn basisdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
3. Er zijn aanvullende doelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
4. Er worden suggesties gedaan voor leerroutes	Ja	Nee
5. De leerstofonderdelen zijn klein en afgebakend	Ja	Nee
6. De methode geeft aanwijzingen voor regelmatige feedback	Ja	Nee
7. De methode geeft suggesties voor observatie en toetsing	Ja	Nee
8. Er worden aanwijzingen verstrekt voor bijstelling van het onderwijsleerproces op basis van observatie en toetsing	Ja	Nee
9. De methode doet aanbevelingen voor het inrichten van een direct instructieproces	Ja	Nee
10. De methode geeft suggesties voor het inspelen op verschillen in instructiebehoeften	Ja	Nee
11. Zowel leerlingen die zelfstandig kunnen werken als leerlingen die meer effectieve leertijd nodig hebben worden betrokken in het instructieproces	Ja	Nee
12. Samenwerkend leren wordt bevorderd	Ja	Nee
13. Er worden tips gegeven voor het doeltreffend organiseren van de les	Ja	Nee
14. Er worden aanwijzingen gegeven om de betrokkenheid van leerlingen zo hoog mogelijk te laten zijn	Ja	Nee
15. Leerlingen worden geactiveerd	Ja	Nee
16. De methode geeft suggesties hoe kan worden aangesloten op voorkennis van leerlingen	Ja	Nee
17. In de methode worden handreikingen gedaan voor het opzetten van een dialoog	Ja	Nee

Checklist methoden: Rekenen: De wereld in getallen

1. Er zijn minimumdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
2. Er zijn basisdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
3. Er zijn aanvullende doelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
4. Er worden suggesties gedaan voor leerroutes	Ja	Nee
5. De leerstofonderdelen zijn klein en afgebakend	Ja	Nee
6. De methode geeft aanwijzingen voor regelmatige feedback	Ja	Nee
7. De methode geeft suggesties voor observatie en toetsing	Ja	Nee
8. Er worden aanwijzingen verstrekt voor bijstelling van het onderwijsleerproces op basis van observatie en toetsing	Ja	Nee
9. De methode doet aanbevelingen voor het inrichten van een direct instructieproces	Ja	Nee
10. De methode geeft suggesties voor het inspelen op verschillen in instructiebehoeften	Ja	Nee
11. Zowel leerlingen die zelfstandig kunnen werken als leerlingen die meer effectieve leertijd nodig hebben worden betrokken in het instructieproces	Ja	Nee
12. Samenwerkend leren wordt bevorderd	Ja	Nee
13. Er worden tips gegeven voor het doeltreffend organiseren van de les	Ja	Nee
14. Er worden aanwijzingen gegeven om de betrokkenheid van leerlingen zo hoog mogelijk te laten zijn	Ja	Nee
15. Leerlingen worden geactiveerd	Ja	Nee
16. De methode geeft suggesties hoe kan worden aangesloten op voorkennis van leerlingen	Ja	Nee
17. In de methode worden handreikingen gedaan voor het opzetten van een dialoog	Ja	Nee

Checklist methoden: Aanvankelijk Technisch Lezen: Veilig Leren Lezen

1. Er zijn minimumdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
2. Er zijn basisdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
3. Er zijn aanvullende doelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
4. Er worden suggesties gedaan voor leerroutes	Ja	Nee
5. De leerstofonderdelen zijn klein en afgebakend	Ja	Nee
6. De methode geeft aanwijzingen voor regelmatige feedback	Ja	Nee
7. De methode geeft suggesties voor observatie en toetsing	Ja	Nee
8. Er worden aanwijzingen verstrekt voor bijstelling van het onderwijsleerproces op basis van observatie en toetsing	Ja	Nee
9. De methode doet aanbevelingen voor het inrichten van een direct instructieproces	Ja	Nee
10. De methode geeft suggesties voor het inspelen op verschillen in instructiebehoeften	Ja	Nee
11. Zowel leerlingen die zelfstandig kunnen werken als leerlingen die meer effectieve leertijd nodig hebben worden betrokken in het instructieproces	Ja	Nee
12. Samenwerkend leren wordt bevorderd	Ja	Nee
13. Er worden tips gegeven voor het doeltreffend organiseren van de les	Ja	Nee
14. Er worden aanwijzingen gegeven om de betrokkenheid van leerlingen zo hoog mogelijk te laten zijn	Ja	Nee
15. Leerlingen worden geactiveerd	Ja	Nee
16. De methode geeft suggesties hoe kan worden aangesloten op voorkennis van leerlingen	Ja	Nee
17. In de methode worden handreikingen gedaan voor het opzetten van een dialoog	Ja	Nee

Checklist methoden: Voortgezet Technisch Lezen: Estafette

1. Er zijn minimumdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
2. Er zijn basisdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
3. Er zijn aanvullende doelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
4. Er worden suggesties gedaan voor leerroutes	Ja	Nee
5. De leerstofonderdelen zijn klein en afgebakend	Ja	Nee
6. De methode geeft aanwijzingen voor regelmatige feedback	Ja	Nee
7. De methode geeft suggesties voor observatie en toetsing	Ja	Nee
8. Er worden aanwijzingen verstrekt voor bijstelling van het onderwijsleerproces op basis van observatie en toetsing	Ja	Nee
9. De methode doet aanbevelingen voor het inrichten van een direct instructieproces	Ja	Nee
10. De methode geeft suggesties voor het inspelen op verschillen in instructiebehoeften	Ja	Nee
11. Zowel leerlingen die zelfstandig kunnen werken als leerlingen die meer effectieve leertijd nodig hebben worden betrokken in het instructieproces	Ja	Nee
12. Samenwerkend leren wordt bevorderd	Ja	Nee
13. Er worden tips gegeven voor het doeltreffend organiseren van de les	Ja	Nee
14. Er worden aanwijzingen gegeven om de betrokkenheid van leerlingen zo hoog mogelijk te laten zijn	Ja	Nee
15. Leerlingen worden geactiveerd	Ja	Nee
16. De methode geeft suggesties hoe kan worden aangesloten op voorkennis van leerlingen	Ja	Nee
17. In de methode worden handreikingen gedaan voor het opzetten van een dialoog	Ja	Nee

Checklist methoden: Begrijpend en Studerend lezen: Goed Gelezen

1. Er zijn minimumdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
2. Er zijn basisdoelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
3. Er zijn aanvullende doelen voor alle leerlingen vastgesteld	Ja	Nee
4. Er worden suggesties gedaan voor leerroutes	Ja	Nee
5. De leerstofonderdelen zijn klein en afgebakend	Ja	Nee
6. De methode geeft aanwijzingen voor regelmatige feedback	Ja	Nee
7. De methode geeft suggesties voor observatie en toetsing	Ja	Nee
8. Er worden aanwijzingen verstrekt voor bijstelling van het onderwijsleerproces op basis van observatie en toetsing	Ja	Nee
9. De methode doet aanbevelingen voor het inrichten van een direct instructieproces	Ja	Nee
10. De methode geeft suggesties voor het inspelen op verschillen in instructiebehoeften	Ja	Nee
11. Zowel leerlingen die zelfstandig kunnen werken als leerlingen die meer effectieve leertijd nodig hebben worden betrokken in het instructieproces	Ja	Nee
12. Samenwerkend leren wordt bevorderd	Ja	Nee
13. Er worden tips gegeven voor het doeltreffend organiseren van de les	Ja	Nee
14. Er worden aanwijzingen gegeven om de betrokkenheid van leerlingen zo hoog mogelijk te laten zijn	Ja	Nee
15. Leerlingen worden geactiveerd	Ja	Nee
16. De methode geeft suggesties hoe kan worden aangesloten op voorkennis van leerlingen	Ja	Nee
17. In de methode worden handreikingen gedaan voor het opzetten van een dialoog	Ja	Nee